

Ontdek de wereld van wetenschap

EUROPEAN
MUSEUM
OF THE YEAR



rijksmuseum
boerhaave

Jaarverslag 2019

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	4
Tentoonstellingen	6
Nevenprogrammering	14
Educatie	22
Marketing & Communicatie	28
Hospitality & Museumwinkel	32
Wetenschap	34
Informatie & Registratie	38
Restauratie & Collectiebeheer	40
Development & Stakeholders	42
Organisatie	46
Bedrijfsvoering & Financiën	50
Colofon	58



Voorwoord

Het jaar 2019 was een topjaar voor Rijksmuseum Boerhaave. Het onlangs vernieuwde museum werd onderscheiden met de prestigieuze European Museum of the Year Award 2019 én ontving de Leiden Award. De jury van het European Museum Forum, roemde de compleet vernieuwde en kunstzinnige inrichting van het museum:

“De uitzonderlijke publiekswaarde van dit museum komt voort uit zijn kunstzinnige benadering van wetenschapscommunicatie. Belangrijke en fraaie objecten worden geïnterpreteerd met behulp van de nieuwste technologieën en persoonlijke verhalen van degenen die gedreven worden door hun passie voor het verwerven van kennis. Het resultaat is wetenschap met een menselijk gezicht, die nieuwsgierigheid en verwondering opwekt en een breed publiek betreft bij debatten over belangrijke wetenschappelijke en ethische vraagstukken van deze tijd.”

Daarnaast ontvingen we bijna 116.000 bezoekers, bijna 10% meer dan vorig jaar en opnieuw een absoluut record. Het is fijn om te merken dat ons nieuwe concept ook in het tweede jaar na de heropening opnieuw leidt tot een groei van het aantal bezoekers.

Voor de tentoonstelling ‘Kosmos: Kunst & Kennis’ trok veel bezoekers. De combinatie van wetenschappelijke objecten met fascinerende kunstwerken blijkt heel succesvol. Tevens biedt de tentoonstelling een podium voor het actuele, baanbrekende sterrenkundig onderzoek van gastconservator Ewine van Dishoeck. Dit past in de ambitie van het museum om de roemrijke collectie en geschiedenis van het museum nog meer te verbinden met de actualiteit en de prangende vragen van nu onder het motto *Podium voor de toekomst*. Dat maakt het museum nog relevanter in een tijd dat de wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen steeds sneller lijken te gaan.

Ook het educatieprogramma voor scholen was succesvol. Bijna 30.000 leerlingen -een stijging van 28% ten opzichte van vorig jaar- volgden lesprogramma's over onder meer wiskunde, duurzaamheid en ziekte & gezondheid. In 2019 opende het museum de nieuwe MaakStudio, waar de kinderen naar hartenlust hun eigen tandwielsysteem kunnen ontwerpen, maken, testen en verbeteren. Daarnaast was er een bijzondere educatieve samenwerking met JES Rijnland die in het museum de WeekendKlas organiseert. Talentvolle leerlingen van 10 tot 12 jaar met een multiculturele achtergrond zijn 30 zondagen per jaar in het museum aanwezig, en krijgen daar aanvullend onderwijs. Door deze samenwerking krijgen we nieuwe doelgroepen in het museum, en organiseren we meerstemmigheid. Dat helpt ons in ons streven om een inclusiever museum te worden.

Irispenning voor excellente wetenschapscommunicatie

In samenwerking met de andere wetenschapsmusea NEMO Science Museum en Teylers Museum hebben we een nieuwe prijs in het leven geroepen om instellingen, projecten of personen te bekronen die een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de toenemende aandacht voor wetenschap en technologie in de samenleving: de Irispenning voor excellente wetenschapscommunicatie. Het doel van de musea is om daarmee niet alleen een belangrijke bijdrage te leveren aan het belang van wetenschapscommunicatie, maar ook om originele en effectieve vormen van wetenschapscommunicatie te stimuleren. Op 7 oktober werd tijdens de Avond van Wetenschap & Maatschappij in de Ridderzaal in aanwezigheid van Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander de allereerste Irispenning uitgereikt aan Robbert Dijkgraaf uit handen van de minister van OCW Ingrid van Engelshoven.



Het succes van de doelgroepverbreding van het museum zet zich door. In 2019 is het museum opnieuw 'Kidsproof' bevonden; 115 jonge museuminspecteurs bezochten en inspecteerden ons museum en waardeerden ons gemiddeld maar liefst met een 8,6. Kidsproof is een initiatief van de Museumvereniging.

Rijksmuseum Boerhaave trad daarnaast toe tot het landelijke Canonnetwerk, het netwerk van musea door heel Nederland die de veelzijdigheid van de Nederlandse geschiedenis voor het voetlicht brengen met de Canon van Nederland als uitgangspunt. Uit de collectie van het museum zijn voor de Canon van Nederland meer dan 25 objecten geselecteerd verdeeld over zeven Canonvensters. Met de 25 topstukken vult ons museum de Canon aan met de hoogtepunten uit vijf eeuwen wetenschapsgeschiedenis; van de microscoop van Antoni van Leeuwenhoek tot de lenzen van Christiaan Huygens, en van de kaarten van Willem Janszoon Blaeu tot de basis voor de huidige televisie.



Amito Haarhuis,
directeur-bestuurder,
Rijksmuseum Boerhaave

Tentoonstellingen

Bij de tentoonstellingen onderscheiden we tijdelijke tentoonstellingen voor de volwassen bezoeker / families met een gemiddelde looptijd van maximaal 8 maanden, en semi-permanente tentoonstellingen met een educatieve insteek speciaal voor families en schoolklassen en een looptijd van meerdere jaren. Sinds kort haken we op gezette tijden met kortdurende presentaties aan bij de wetenschappelijke actualiteit.



Gaper. Collectie Rijksmuseum Boerhaave

Tijdelijke tentoonstellingen

Herman Boerhaave & de Gouden Eeuw van de wetenschap

30 november 2018 t/m 1 september 2019
Met deze tentoonstelling vierde Rijksmuseum Boerhaave de 350ste geboortedag van zijn naamgever. Veel mensen weten tegenwoordig niet meer wie hij is, maar in de jaren 50 van de vorige eeuw stond hij nog op een bankbiljet van 20 gulden, en in zijn eigen tijd was hij wereldberoemd. Hij moderniseerde de geneeskunde volledig, en werd daarmee de beroemdste arts van zijn tijd. Hij was ook de belangrijkste hoogleraar van de Leidse universiteit en gaf les in wel 3 van de 5 geneeskundige vakken. De heldere manier waarop hij dat deed, lokte studenten vanuit heel Europa naar Leiden.



De tentoonstelling gaat niet alleen over Herman Boerhaave, maar laat ook een tijdsbeeld zien. Rond 1700 behoort ons land tot de rijkste landen van Europa. Deze rijkdom draagt bij aan de Gouden Eeuw van de wetenschap, waarin de wetenschap tot grote bloei komt. De tentoonstelling gaat over de ontdekkingen die zijn gedaan door Boerhaave en beroemde tijdgenoten zoals Frederik Ruysch, Daniel Fahrenheit en Carolus Linnaeus.



Op recept, 350 jaar medicijnen

t/m 30 april 2019

Rijksmuseum Boerhaave vierde dit jaar niet alleen de 350ste geboortedag van Herman Boerhaave, maar stond ook stil bij de aanschaf van de Engel-apotheek 350 jaar geleden door Friedrich Jacob Merck in Darmstadt. Het was het startpunt van wat zou uitgroeien tot 's werelds oudste farmaceutisch concern – Merck. De bezoekers konden zich onderdompelen in de geschiedenis van vier eeuwen medicijnontwikkeling.

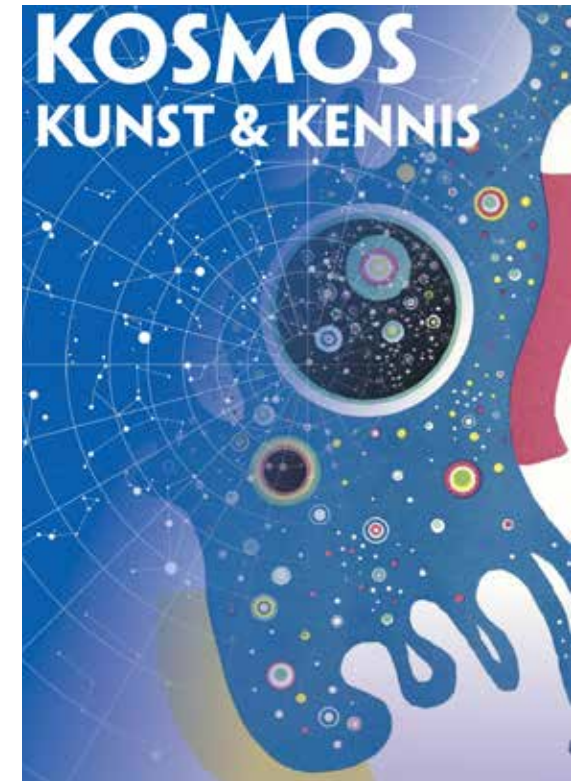


Kosmos: Kunst & Kennis

10 oktober 2019 t/m 15 maart 2020

In de tentoonstelling *Kosmos: Kunst & Kennis* ervaart de bezoeker dat de fascinatie voor het heelal van alle culturen en alle tijden is. Zowel wetenschappers als kunstenaars hebben de hemel door de eeuwen heen op talloze manieren verbeeld of er inspiratie in gevonden. Met steeds sterkere telescopen duwen wetenschappers de grens van het onzichtbare steeds verder weg. Wat zich aan het zicht onttrekt, vullen kunstenaars zelf in met hun verbeeldingskracht.

Kavli prijswinnaar (de Nobelprijs voor de astronomie) hoogleraar Moleculaire Astrofysica Ewine van Dishoeck neemt bezoekers mee op een verkenningstocht langs de maan, de planeten en de sterren. De objecten beslaan het brede spectrum van de kunst- en cultuurhistorie, van de Romeinse tijd tot nu.



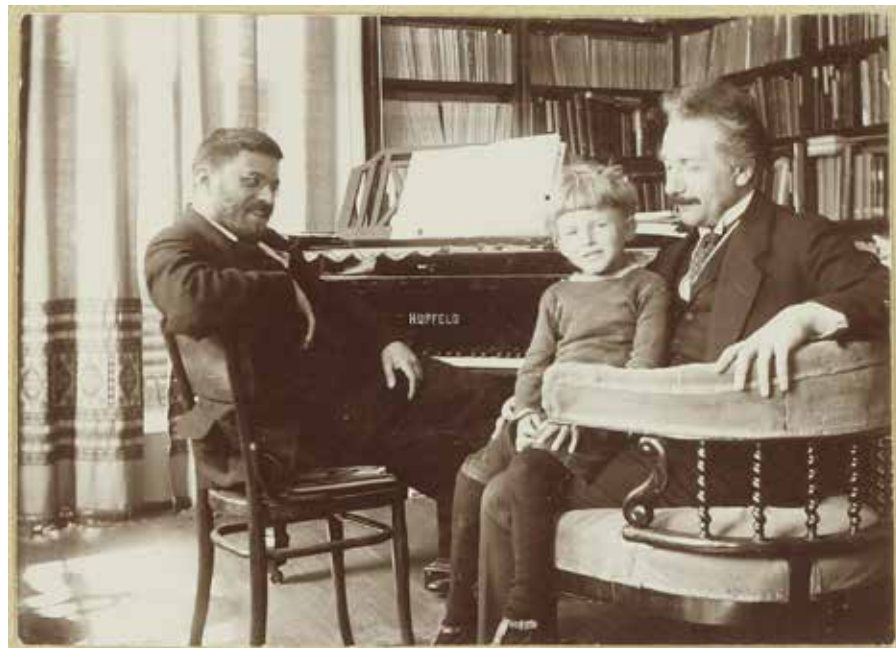
Hemelglobe met zuidelijke sterrenhemel – 1700-1725. Collectie Rijksmuseum Boerhaave

Korte presentaties, aansluitend bij de actualiteit: Alle Einsteins, de Maanlanding

Alle Einsteins

30 mei t/m 27 oktober 2019

Honderd jaar geleden, tijdens de zonsverduistering op 29 mei 1919, werd Einsteins Algemene Relativiteitstheorie voor de eerste keer bevestigd. En in april 2019 werd Einsteins voorspelling opnieuw bevestigd, met de eerste foto van een zwart gat. Deze twee gebeurtenissen inspireerden Rijksmuseum Boerhaave tot een tijdelijke presentatie met de hele eigen verzameling handgeschreven brieven en documenten van Einstein. Ze verbinden het verleden met het heden en tonen het genie achter de Algemene Relativiteitstheorie, en zijn bijzondere band met Leiden en Nederland.



Albert Einstein met Paul Ehrenfest en diens zoon Pauli, 1920

Maanlanding

20 juli t/m 30 september 2019

Met de kinderen van JES Rijnland blikten we terug op de bijzondere gebeurtenis toen, 50 jaar geleden, de mens voet op de maan zette. Deze iconische gebeurtenis vond plaats op 20 juli 1969. Naast een themaweekend ging onze tijdelijke pop-up presentatie open, geïnspireerd door de samenwerking met de kinderen van de WeekendKlas van JES Rijnland.

Semipermanente familietentoonstelling

Spelen met Wiskunde

15 december 2017 t/m 31 december 2019

Aan de aantrekkelijkheid van de familietentoonstelling 'Spelen met Wiskunde' was ook na afloop van 2019 nog niets verminderd. Reden voor het museum om deze succesvolle tentoonstelling te verlengen. De doorlopende belangstelling van families en van het voortgezet onderwijs gaven hiervoor de doorslag.

In deze tentoonstelling spelen we in op de jongerencultuur: we namen helden als uitgangspunt om begrippen als snelheid, tijdmeting, kansberekening, mechanica en navigatie op een aantrekkelijke manier te presenteren. Max Verstappen en Doutzen Kroes, maar ook de tot de verbeelding sprekende 'strandbeesten' van Theo Jansen, illustreerden de fenomenen, steeds in combinatie met objecten uit de eigen museale collectie.

Ook het bij de tentoonstelling ontwikkelde educatief programma werd goed geboekt.



Rondreizende tentoonstelling en tentoonstellingen elders

Mechanical Circus

Na eerdere standplaatsen in Europa (Brno, Tsjechische Republiek (2018), Norwich, Verenigd Koninkrijk (t/m 27 januari 2019), Banbury Museum, Verenigd Koninkrijk (25 mei t/m 7 september 2019) deed de reizende tentoonstelling het afgelopen jaar Nieuw-Zeeland aan: in het Puke Ariki Museum te New Plymouth in Nieuw-Zeeland was Mechanical Circus te zien van 1 november 2019 t/m 27 april 2020.



De tijd van de zonnewijzers

januari / december 2019 – Eise Eisinga Planetarium

De tentoonstelling liet de bezoeker kennis maken met het belang van tijdmeting en de rol die de zonnewijzers hierin hebben gespeeld. Rijksmuseum Boerhaave gaf belangrijke zonnewijzers in bruikleen.

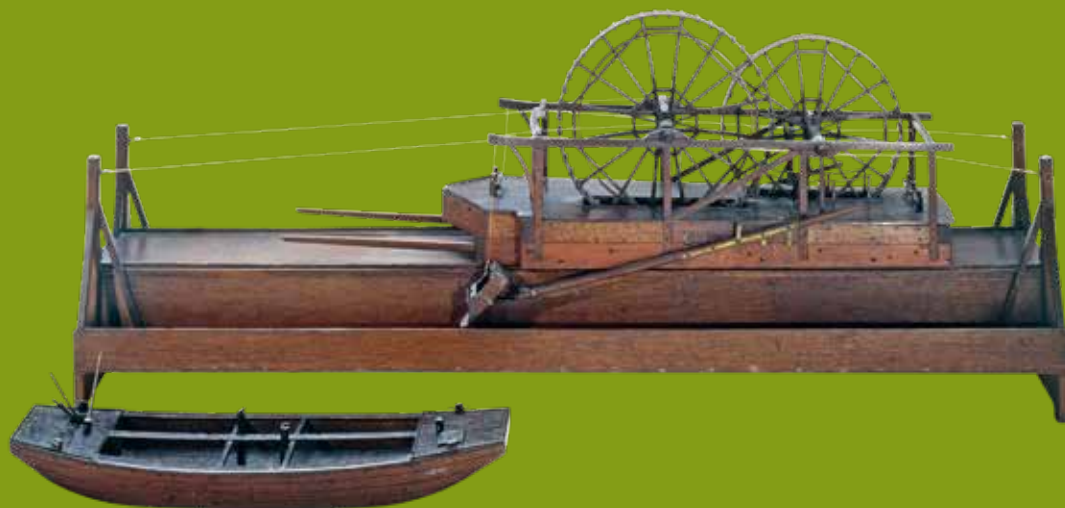
Het Hoofd Collecties werkte intensief samen aan de totstandkoming van de hele tijdelijke presentatie bij het Eise Eisinga Planetarium in Franeker.



“De jury prijst de kunstzinnige presentatie en de persoonlijke verhalen die de wetenschap tot leven brengen.” – EMYA jury rapport

Neven- programmering

Het organiseren van evenementen is erop gericht om de verschillende doelgroepen van het museum aan te sporen het museum te bezoeken. Voor de een is een verdiepende lezing of een lezingencyclus gewenst, voor de ander is juist een luchtigere benadering van een wetenschappelijk fenomeen reden voor een bezoek. De MuseumNacht leent zich bijvoorbeeld uitstekend voor 'vermakelijke' formatten om de wetenschap voor het voetlicht te brengen. Jongeren en kinderen vergeten we niet. Voor hen zijn de vakantiewerkshops en de lezingen in de jaarlijks terugkerende reeksen van de MuseumJeugdUniversiteit populair.



De modellen van de poldermolen, lepelbaggermachine en overtoom zijn geselecteerd voor de Canon van Nederland omdat deze een van de verhalen verbeelden van het venster De Beemster.

Ook in 2019 sloot de nevenprogrammering aan bij de onderwerpen van de tijdelijke tentoonstellingen, bij de vaste collectie en meer in het algemeen bij de wetenschappelijke agenda. De vorm en inhoud varieerde sterk; de (internationale) lezingen, boekpresentaties, debatten en avondvullende evenementen maakten deel uit van een totaal van 657 events, verspreid over het jaar.

Doelgroepgerichte evenementen

Belangrijk in de taakstellende prestatieafspraken is de spreiding van de activiteiten over de doelgroepen van het museum. Het totaal aantal bezoekers voor de nevenprogramma's bedroeg in 2019: 18.443. 1.534 bezoekers uit onze primaire doelgroep (de in bèta geïnteresseerde oudere museumbezoeker) namen deel aan de lezingen en boekpresentaties, terwijl 8.274 bezoekers in familieverband de vakantieprogramma's met enthousiasme omarmden. In een meer besloten verband ontvingen we 6.820 bezoekers.

Inspiratiezoeker

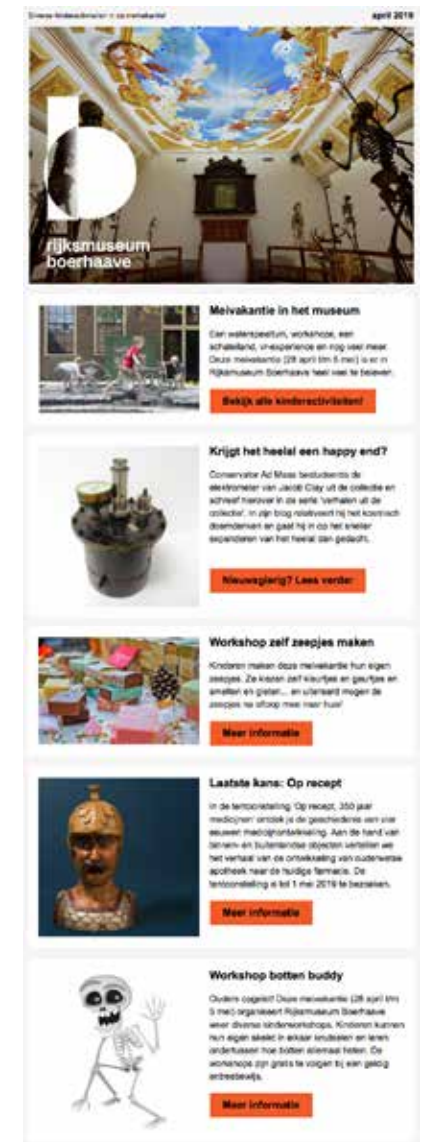
In het achterliggende jaar hebben we met klankbordgroepen de interesse voor ons wetenschappelijk erfgoed verkend onder jongeren in de leeftijd van 25 - 40 jaar. Voor deze zogenoemde 'inspiratiezoekers' is een museumbezoek geen vanzelfsprekendheid, zelfs al heeft deze doelgroep grote interesse voor wetenschap. Daarom zijn we op zoek naar wat hen wel over de drempel kan halen. En we hen, net als de andere doelgroepen aan ons weten te binden. Zo hebben we klankbordgroepen gevormd om meer zicht te krijgen op aantrekkelijke eventachtige programmering. Overigens zijn we op de goede weg. In 2019 wisten we al ruim 1.800 inspiratiezoekers te verwelkomen bij uiteenlopende evenementen in het museum.

Informeel aanbod

In de programmering voor jonge bezoekers zoeken we steeds nadrukkelijker de samenwerking met onze collega's van educatie. Veel leren vindt namelijk in de informele omgeving plaats. Het museum, een informele leeromgeving, benut de kansen om alle 'vrijtijds' programma's meer te doordrenken van educatieve thema's zonder dat deze daardoor als te serieus worden ervaren. De openstelling van de MaakStudio op de woensdagmiddag en in de weekenden en de speciale programma's voor bso's in de vakanties hebben bijgedragen aan de groei in bezoekers in familieverband.

Nieuwsbrieven

In samenspraak met de collega's van Marketing & Communicatie werkt het museum voortaan met gerichte uitnodigingen. Deze nieuwe vorm werkt uitstekend. De informatie over de aangekondigde activiteiten, professioneel opgemaakt en direct gekoppeld met de inschrijvingspagina's op de website, werken zeer stimulerend voor een hoge aanwezigheid.



Digitale nieuwsbrief

Programmering voor de jeugd & families

MuseumJeugdUniversiteit

MuseumJeugdUniversiteit lezingen voor kinderen in de leeftijd van 8 tot 12 jaar kennen een voorjaarsreeks van vijf colleges en een najaarsreeks met vier colleges. Beide reeksen waren volledig uitverkocht voor 100 kinderen.

UITGELICHT

Op zondag 15 december 2019 sprak Govert Schilling met de uitnodigende titel 'Kom je mee op een reis langs de planeten?'. Govert Schilling nam de aandachtige luisteraars mee op een spannende reis langs al die verre werelden. Van elke planeet gaf hij de laatste nieuwtjes en liet hij de mooiste foto's zien. Zo vertelde hij over de regen van zwavelzuur op Venus, over de hoogste berg van het hele zonnestelsel op Mars en dat op Pluto de gletsjers uit bevroren stikstof bestaan.



Stars. Wassily Kandinsky, 1938.

Vakantiewerkshops in alle schoolvakanties voor alle regio's.

Kinderen konden een skelet knutselen in het kader van de tentoonstelling 'Herman Boerhaave & de Gouden Eeuw van de Wetenschap'. De openstelling van de tentoonstelling 'Kosmos: Kunst & Kennis' inspireerde tot het maken van een sterrenlampion. Ook konden de kinderen een zonnestelsel in elkaar zetten, hiermee leerden ze alles over de aarde, zon en maan. Voor de jongste bezoekers was er een mooie kleurplaat gebaseerd op het kunstwerk van Kandinsky. Gemiddeld deden er per dag 75 kinderen mee aan deze workshops die we op 88 dagen hadden geprogrammeerd.

Ter gelegenheid van de viering van 50 jaar Maanlanding in juli organiseerden we een familielezing door Govert Schilling, een workshop waar kinderen een telescoop konden knutselen en speciale themarondleidingen over ruimte.

Programmering voor de volwassen bezoeker

Lezingen / evenementen bij de tijdelijke tentoonstellingen

De tentoonstelling 'Herman Boerhaave & de Gouden Eeuw van de Wetenschap' inspireerde tot een groot aantal evenementen.

- Geneeskundige planten en de rol van Herman Boerhaave als eerste prefect van de Hortus stonden centraal in een arrangement in samenwerking met de Hortus Botanicus in Leiden.
- Een Salon Boerhaave reeks in het voorjaar met wetenschapshistorische lezingen.

UITGELICHT

In het archief bij Erfgoed Leiden en Omstreken ligt de papieren nalatenschap van Herman Boerhaave. Adjunct-directeur van het archief Cor de Graaf vertelde aan de hand van dit persoonlijke archief over zijn leven als wetenschapper en als dokter. Over zijn notities in boeken, over medicijnprescripties aan patiënten en ook over een gedeelte van het archief van Boerhaave dat nu nog steeds achter slot en grendel ligt in Rusland.

Cor Smit, historicus en kenner van de Leidse geschiedenis bij uitstek sprak over het Leiden van Boerhaave. Leiden was niet alleen een universiteitsstad, het was in de eerste plaats een industriestad, met wollen stoffen als belangrijkste product, al was die wolnijverheid wel al over haar hoogtepunt heen. Stad en universiteit waren groten-deels gescheiden werelden. Cor Smit gaf een beeld van de stad en de stedelijke samenleving. Waar hielden de Leidenaars zich mee bezig en wat was de plaats van de universiteit en Boerhaave daarin?

Dr. Tinde van Andel, autoriteit op het gebied van botanie en tuinen, vertelde over

de hoogtepunten in de geschiedenis van de medische botanie. Aan bod kwamen de Leidse botanicus Paul Hermann, Leonhard Rauwolf en medicinale planten in Syrië in 1574, en een manuscript uit de bibliotheek van Boerhaave over Sri Lankaanse medicinale planten.

Conservator Tim Huisman gaf inzicht in het leven en de bijzondere prestaties van Herman Boerhaave. Herman Boerhaave was een wereldwijde beroemdheid, het gerucht gaat dat je enkel zijn naam op een postkaart hoefde te zetten en de postbode wist hem te vinden. Als echte duizendpoot was deze hoogleraar niet alleen arts, maar ook anatoom, scheikundige, onderzoeker en botanicus. Tijdens zijn tijd als directeur van de Hortus Botanicus te Leiden bracht hij vele verbeteringen en uitbreidingen aan, en beschreef hij vele nieuwe plantensoorten. Tim Huisman ging in zijn lezing in op de inbreng van Boerhaave in de Gouden Eeuw van de Wetenschap, op het onderwijs en de vakken waarin hij les gaf, en vroeg zich af of Boerhaave de beweringen van zijn voorgangers eigenlijk toetste.

- Onze programmering in de landelijke Museumweek met workshops, speciale thema-rondleidingen over Herman Boerhaave en een MuseumKaartMatch middag.

Tijdens deze middag interviewde wetenschapsjournalist Maarten Keulemans de Boerhaave biograaf: Luuc Kooijmans. Historicus en schrijver Luuc Kooijmans schreef in 2011 'Het Orakel', de meest recente biografie van Herman Boerhaave (een tweede editie verscheen in 2017). Maarten Keulemans ging in Kooijmans' fascinatie voor de figuur Boerhaave en de zoektocht naar biografisch materiaal uit het Boerhaave

archief in Sint Petersburg. Ook ging het interview over de Boerhaave biografie en de andere biografische onderwerpen (Frederik Ruysch, Jan Swammerdam) van Luuc Kooijmans.

In het najaar inspireerde de tentoonstelling 'Kosmos: Kunst & Kennis' tot een boeiende Salon Boerhaave reeks met wetenschapshistorische lezingen door toonaangevende wetenschappers.

UITGELICHT

Wetenschapshistoricus Astrid Elbers sprak over de vroege Nederlandse radio-astronomie. Vanaf het moment dat radiotelescopen begonnen een nieuwe blik op het universum te verschaffen, is Nederland toonaangevend geweest in dit onderzoeksgebied. Het Nederlandse onderzoek begon bescheiden, met de installatie van een kleine radiotelescoop in Kootwijk, vlak na de Tweede Wereldoorlog. Na successen van deze telescoop werden in hoog tempo mensen en mid-delen vrijgemaakt voor de bouw van een grotere radiotelescoop in Dwingeloo, en vervolgens de bekende reeks radio-telescopen in Westerbork, ingehuldigd in 1970.

Jason Hessels - hoofddocent bij het Anton Pannekoek Instituut voor de Sterrenkunde (Universiteit van Amsterdam) en Hoofd Astronomie Groep bij NWOinstituut ASTRON (Netherlands Institute for Radio Astronomy) - ging in op het bijzondere verschijnsel van de zogenaamde snelle radioflitsen. Deze flitsen duren korter dan een oogwenk en komen van sterrenstelsels op miljarden lichtjaar afstand. Hun oorsprong is nog onzeker, maar ze zijn ongetwijfeld afkomstig van zeer extreme en krachtige bronnen. Ongeacht hun afkomst zijn de snelle radioflitsen geschikt om de raadselachtige onzichtbare materie tussen sterrenstelsels in kaart te brengen.

Overige lezingen & samenwerking

• Lorentz Center

Het Lorentz Center is een vrijplaats voor diepgaande academische interactie, gevestigd aan de rand van het Leiden Bio Science Park, onder het dak van de Faculteit Wetenschappen en Natuurwetenschappen. Wetenschappers uit verschillende disciplines kunnen er elkaar ontmoeten en op die manier innovatieve samenwerkingen tot stand brengen. Heel verheugd is het museum met



de samenwerking met het Lorentz Center om jaarlijks vier maal samen een internationale public lecture te organiseren. Dit jaar hadden de lectures betrekking op de onderwerpen: fossil knowledge en synchronicity.

In aansluiting bij de tentoonstelling 'Kosmos: Kunst & Kennis' sprak Jacco Vink op 17 oktober over Historische Supernova's, op 4 december gevolgd door Theodora Karalidi (University of Central Florida). Zij gaf toelichting over exoplaneten in haar lezing getiteld 'Exoplanets: Portraits of alien worlds'.

• Het Weekend van de Wetenschap

Om het belang van de wetenschap nog eens te onderstrepen en om duidelijk te maken hoezeer de wetenschap bijdraagt aan de toekomst en innovatie in ons land wordt ieder jaar het Weekend van de Wetenschap georganiseerd. De conservatoren vertelden bijzondere verhalen over hun favoriete object op zaal en wetenschapper Jinne Geleen verzorgde een familie lezing over het besturen van een computer met je hersenen. Voor de jeugdige bezoekers organiseerde het museum een interactieve rondleiding, bouwden kinderen in de workshops een skelet of fabeldier of maakten ze een eigen constructie met raderen in de gloednieuwe MaakStudio.

• Boekpresentatie en symposium

In september organiseerde het museum een symposium over militaire geneeskunde en werkte hierin samen met het Nederlands Instituut voor Militaire Historie. Directe aanleiding voor het evenement vormde de publicatie van het boek 'Pro Patria et Patientia' van medisch historicus Leo van Bergen. Van Bergen beschrijft de ontwikkeling van de Nederlandse militaire geneeskunde vanaf de Napoleontische periode. Tijdens het symposium belichtten diverse sprekers de medische zorg ten tijde van oorlog en het belang van onderzoek naar de geschiedenis ervan.



Salon Boerhaave: conservator Tiemen Cocquyt geeft een introductie bij Astrid Elbers



UITGELICHT: LEIDSE ZAKEN

- **Leids Europa Festival**

In de aanloop naar de Europese parlementsverkiezingen in mei bundelden Studium Generale, de Gemeente Leiden en het Europa Instituut de krachten om de 'verborgen' verbondenheid tussen Leiden en Europa op tal van onderwerpen voor het voetlicht te brengen. Op 31 januari vond de aftrap van het 'Leids Europafestival' plaats bij Rijksmuseum Boerhaave met de wetenschap in de schijnwerpers. Conservator Tim Huisman vertelde over Herman Boerhaave als 'leermeester van Europa' en zijn aandeel aan de Gouden Eeuw van de wetenschap. Rector magnificus Carel Stolker stond aansluitend stil bij de hedendaagse relatie tussen Leiden en Europa op het gebied van wetenschap.

- **Leidse Museumnacht**

Tijdens de Leidse Museumnacht stellen de musea hun deuren open voor een breed publiek. Daarom is de programmering veelal vermakelijk en uiterst divers. Rijksmuseum Boerhaave ontmoette deze avond ruim 1.700 belangstellenden die deelnamen aan de workshop 'bier&yoga', aanwezig waren bij een spectaculaire stikstof show, zintuigelijke proefjes en een experiment met een zand pendulum. Natuurlijk ontbraken de speciale rondleidingen niet en waren er 'speed lezingen'. Geertje Dekkers sprak over ruzie in de



Kunstnier van Kolff

wetenschap, Beerend Hierck over hologrammen die gebruikt worden bij medische opleidingen, en Hindrik Ravelsloot over verliefdheid en het effect op je leven.

- Ter gelegenheid van het 444-jarige bestaan van de Universiteit Leiden vond er in juli een speciaal publieksevenement in het museum plaats in het kader van de Society for Interdisciplinary Placebo Studies (SIPS) conferentie over placebo studies. Naast rondleidingen presenteerden kunstenaars hun 'placebo-art' en gaven onderzoekers ter plekke demonstraties over hun labwerk.

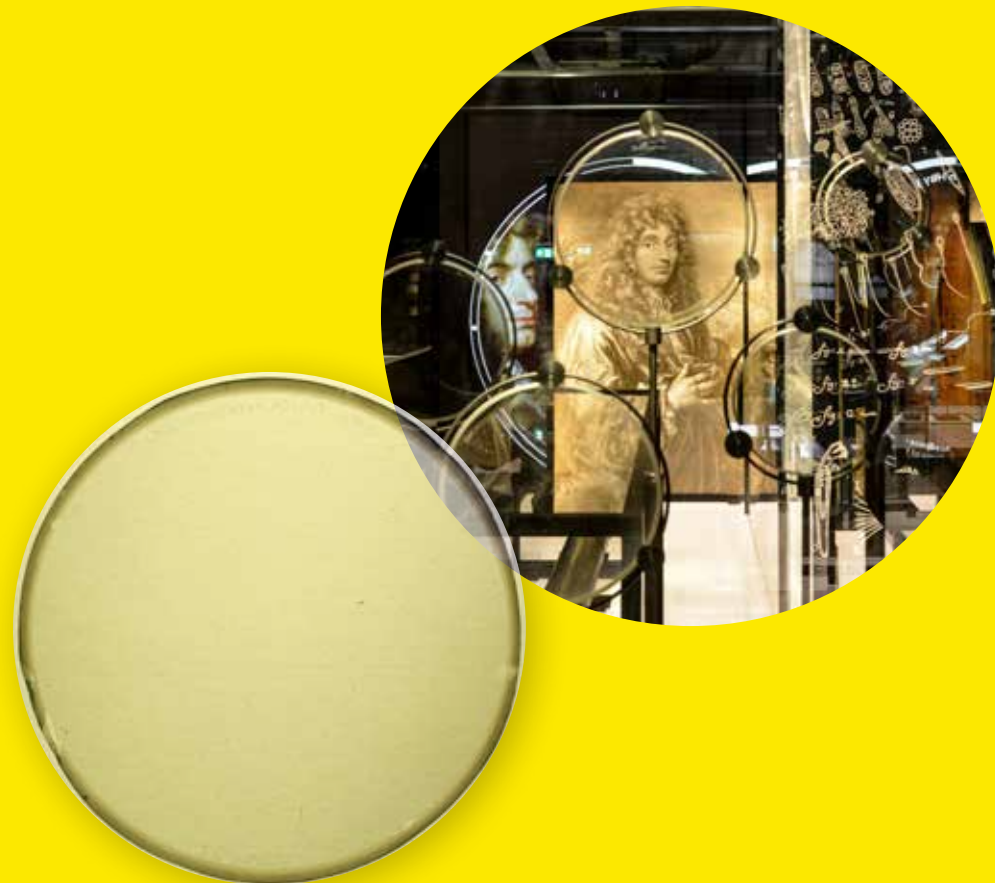
- De EL CID-week is de officiële introductieweek van de Hogeschool Leiden en Universiteit Leiden, een feestelijke start van het studentenleven. Om de stad te leren kennen, sluiten veel culturele instellingen aan. Dit jaar organiseerde Rijksmuseum Boerhaave het EL CID-ontbijt voor circa 270 studenten in de maand augustus.

- Recreatieve wandelingen in Leiden langs plekken van betekenis vinden steeds vaker ook de musea als deelnemer. Rijksmuseum Boerhaave nam in dit kader deel aan twee goedendoelenacties: de 'GlibberTreet' op 22 september en op 20 december aan de 'Rotary Santa Run' (Nierstichting). In het museum voerde de Santa Run langs de Kunstnier van Willem Kolff. In totaal ontvingen we ruim 1800 mensen in de twee recreatieve ontmoetingen.



Educatie

De prestatieafspraken voor educatie zijn ambitieus en hebben betrekking op alle leeftijden en schooltypen. In afstemming met de entreevoorwaarden van de andere Leidse musea besloten we de gratis toegang voor het schooljaar 2019-2020 voor kinderen uit het primair onderwijs in Leiden en de regio Holland Rijnland te verlengen.



De telescooplenzen van de gebroeders Huygens zijn geselecteerd voor de Canon van Nederland omdat deze een van de verhalen verbeelden van het venster Christiaan Huygens.



Informeel leren

Naast de schoolprogramma's hebben we ook flink ingezet op familieactiviteiten. Naast de populaire producten voor bezoekers in familieverband 'De Dokterstas' en 'Wiskunderoute' hebben we de verjaardagspartijtjes een educatieve verdieping gegeven, sluiten de vakantieworkshops thematisch nog beter aan bij onderwerpen uit het curriculum en openen we de MaakStudio.



MaakStudio

De MaakStudio is een fascinerende doe-omgeving waarin kinderen in hun vrije tijd aan de slag kunnen met de principes van tinkering. De beste Nederlandse vertaling voor tinkering is 'aanrommelend'. Tinkering bouwt voort op de ideeën van onderzoekend en ontwerpend leren. Het is een methode, werkvorm en manier van denken en werken waarin elementen van onderzoekend en ontwerpend leren terug komen.

De MaakStudio is mede mogelijk gemaakt door NEMO Science Museum.



BSO

BSO's bezoeken Rijksmuseum Boerhaave steeds vaker. Bestaande vakantiewerkshops zijn aangepast en hebben een meer educatieve insteek, waardoor ze beter aansluiten bij deze doelgroep. Ook de al bekende rondleiding 'Rondje Wetenschap' is aangepast waardoor er nu drie varianten zijn: Botten & Beestjes, Sterren & Planeten, Donder & Bliksem. Op deze manier kunnen bso's telkens iets nieuws ervaren in het museum. De bso's worden begeleid door de museumdocenten van het museum.

Partner

Het museum heeft een nieuwe educatieve partner gevonden in Zorg en Zekerheid. Deze partner maakt het mogelijk dat alle groepen 7 en 8 van het primair onderwijs in hun verzorgingsgebied drie jaar lang een gratis onderwijsprogramma over gezondheid en ziekte kunnen volgen in het museum.



JES Rijnland: de WeekendKlas en de Zomerschool.

Een relatief nieuw educatief initiatief van het museum is de WeekendKlas van JES Rijnland. Talentvolle leerlingen van 10 tot 12 jaar met een multiculturele achtergrond zijn 30 zondagen per jaar in het museum aanwezig, en krijgen daar aanvullend onderwijs. In de zomer organiseerden we in samenspraak met de professionals van JesRijnland de eerste editie van De Zomerschool, een educatief programma van twee weken met programma's in en buiten het museum (excursies). De samenwerking is ons uitstekend bevallen. Reden om de samenwerking te vervolgen en liefst ook te intensiveren. Om dat mogelijk te maken, hebben we meerjarige fondsaanvragen uitstaan.

Verwonderpaspoort

Onze deelname aan het Verwonderpaspoort, een samenhangend educatief aanbod dat we samen met andere educatieve partners in de regio Holland Rijnland op het gebied van natuur, wetenschap, technologie en duurzaamheid aanbieden, ging in 2019 onverminderd verder. Dit integrale programma verbindt de leeromgeving van scholen, musea, thuis en online met elkaar. Alle onderwijsprogramma's voor het primair onderwijs maken deel uit van het Verwonderpaspoort, inclusief de digitale eilanden in de Verwonderwereld.



Verwonderpaspoort in de Hortus Botanicus Leiden

MBO onderwijsprogramma

In navolging van het succesvolle (downloadbare) programma over antibioticaresistentie voor het mbo 'Antibiotica - zorg dat ze blijven werken' is in samenspraak met docenten van mboRijnland een nieuw lesprogramma ontwikkeld voor mbo-studenten. Tijdens het lesprogramma 'Handen uit je mouwen, anatomie en hygiëne door de tijd heen' leren studenten over deze onderwerpen. In teamverband maken de studenten opdrachten waarin anatomie en hygiëne een rol spelen. Hierbij onderzoeken ze een skelet, spelen een antibioticaresistentie spel en vergelijken medische apparatuur. Vervolgens gaan de studenten aan de slag met opdrachten in de tentoonstelling waar ze meer leren over de geschiedenis van medische kennis. Het programma is speciaal ontworpen voor alle studenten die een mbo-studie volgen in de sector Gezondheidszorg.



Generation Discover Festival



Rijksmuseum Boerhaave was wederom van de partij op het Generation Discover Festival georganiseerd door Shell in Ahoy Rotterdam met onze Antibiotica Brigade, een mobiele presentatie over antibioticaresistentie. Daarnaast een mooie opstelling waarin bezoekers ziekteverwekkers onder een microscoop konden zien, en waar ze ook konden ervaren hoe goed ze hun handen wassen.

Bereik



Totaal bereik educatieve bezoekers in schoolverband:	29.377
Deelname vanuit het voortgezet onderwijs :	10.875
deelname MBO/HBO/WO :	7.950
Leerlingen primair onderwijs:	10.552
	(incl. Technolab)

“Ik wil later iets met dokters doen en vandaag heb ik er veel van en over geleerd.”



Marketing & Communicatie



100.000ste bezoeker Sarah viert haar 9^e verjaardag in Rijksmuseum Boerhaave

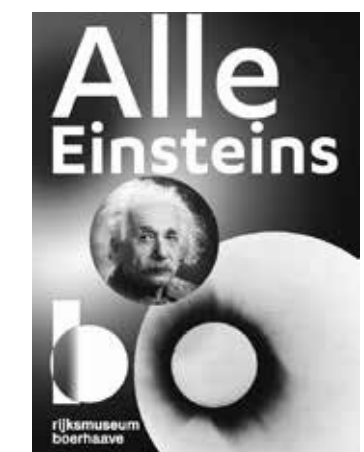


EMYA 2019

Vanaf de verkiezing tot European Museum of the Year 2019 op 25 mei 2019 richtten we de corporate communicatie op het aanhaken bij de lovende beoordelingen uit het juryrapport. De online campagne draaide volledig om de quotes uit het juryrapport, in combinatie met prachtig, nieuwsgierigmakend beeldmateriaal uit het museum, om zo potentiële bezoekers over te halen ons een bezoek te brengen. En die kwamen volop. Radio- en tv-commercialen zijn eveneens ingezet. De verkiezing resulteerde ook in een internationale boost qua media-aandacht.

De dagelijkse inzet van marketing en communicatie richtte zich museumbreed op alle activiteiten met als doel de publieke belangstelling te optimaliseren.

Marketing & Communicatie verzorgt altijd in samenspraak met een grafisch ontwerper het campagnebeeld van de tijdelijke tentoonstelling, werkt aan de totstandkoming van flyers en overige promotiematerialen en stippelt een zorgvuldige mediacampagne uit. Alles met als doel de tentoonstelling, en ermee samenhangende evenementen, onder de aandacht van de beoogde doelgroep te brengen. De tijdelijke tentoonstelling en de familietentoonstelling geven aanleiding tot de ontwikkeling van promotiemateriaal. Voor kleinere en kortlopende presentaties voorzien we in de juiste vermelding op de eigen website.





Onderwijsmarketing

In de onderwijsmarketing werken de teams educatie en marketing intensief samen om middels digitale nieuwsbrieven de leerkrachten goed te informeren. Nieuwsbrieven hebben we inmiddels in diverse varianten, een nieuwsbrief voor het primair en voor het voortgezet onderwijs. Ook de veelvuldige aanwezigheid op onderwijsbeurzen, belacties en diverse mailings hebben ertoe bijgedragen dat de boekingen voor alle typen onderwijs succesvol waren.

Free Publicity in cijfers

Free Publicity is van groot belang in de communicatie. In 2019 werden er 8.079 berichten geuit, met een bereik van 146.850.790 en een waarde van € 2.843.197.

Website en nieuwsbrief



We analyseren met regelmaat onze website.

De cijfers over 2019:

aantal bezoeken (sessions): 245.379 (230.400 in 2018)

aantal bezoekers (users): 171.316 (161.961 in 2018)

Maandelijks versturen we een digitale nieuwsbrief.

Het aantal abonnees (5.231 in 2018) steeg explosief in 2019 naar 7.752 abonnees.

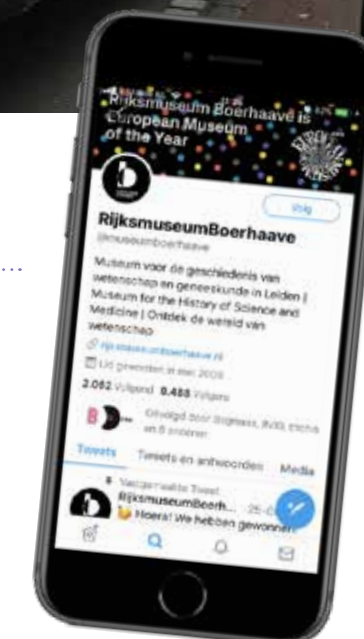
In 2019 hebben we veel verbeteringen in het gebruik van de website doorgevoerd. De overzichtelijkheid

van de agenda, nu opgesplitst naar doelgroep en datum, alsook de vindbaarheid van de collectie en de koppeling met Adlib werden in werkgroepverband sterk verbeterd. Nieuw zijn 'De verhalen uit de collectie': blogs over de achtergrond van de collectie met oog voor bijzondere details en gebeurtenissen. Deze worden geschreven door de conservatoren en de medewerker communicatie.



Social media

De aandacht voor de social media in zijn algemeenheid en de selectie van kanalen voor de betreffende doelgroep waren succesvol. De Facebook-pagina, primair voor onze families en in bèta geïnteresseerde bezoekers, steeg van 3.519 volgers naar 4.541. Instagram, het medium om de jongere doelgroep te bereiken, kende een stijging van 1.211 naar 1.620 volgers. Ook het Twitter account, vooral gericht op de volwassenen in de bèta geïnteresseerde museumbezoeker, steeg licht (2018: 9.311 naar 2019: 9.633 volgers). Ook met LinkedIn waren we succesvol (956 in 2019).



Bezoekerswaardering

Uit ons continu-bezoekersonderzoek bleek de algemene waardering voor 2019: **8.6**, een lichte stijging (0.1) t.o.v. het voorgaande jaar.

Hospitality & Museumwinkel



De museumwinkel en replica van Leeuwenhoek microscoop

De Hospitality

De collega's Kassa & Entree spelen een belangrijke rol in de dagelijkse ontvangst van de bezoekers. In een zorgvuldig samenspel met de collega's van de afdeling Beveiliging die toezien op de veiligheid en naleving van alle entreevoorwaarden, nemen de collega's Kassa & Entree de verkoop van de toegangskarten voor hun rekening en informeren zij de bezoeker over uiteenlopende zaken en activiteiten die zich in het museum voordoen.

De gastheren en gastvrouwen, medewerkers die op een vrijwillige basis bij het museum betrokken zijn, assisteren de collega's in de entree bij de begeleiding van bezoekers. Vooral bij de ontvangst van bezoekers voor lezingen en overige groepsactiviteiten helpen de gastheren/vrouwen in de begeleiding van de bezoeker. Ook verlenen ze assistentie in de museumwinkel.

De Museumwinkel

De museumwinkel speelt een belangrijke rol in de hospitality van de bezoeker. De plek direct grenzend aan de entree is gekozen om alle bezoekers met de winkel in contact te brengen. De verkoop van artikelen draagt bij aan de eigen inkomsten van het museum en verdiept de bezoekersrelatie. Door achterblijvende resultaten in de winkelomzet hebben we in het achterliggende jaar de begeleiding gezocht van een externe retailspecialiste om het winkelmanagement in algemene zin te optimaliseren. Specifieke doelen van dit traject waren erop gericht om een verdere professionalisering van de museumwinkel mogelijk te maken, de commerciële doelen te verbeteren, het optimaliseren van de uitstraling en beleving te optimaliseren en een aanzet te geven tot integratie van marketing en communicatie in de museumwinkel. Naast bruikbare adviezen over de presentatie en de verlichting hebben we stappen gezet om een beter inzicht in het voorraadbeheer, de verkoop en winstmarges te krijgen. De effecten van deze eerste stappen in de vooral commerciële doelstellingen waren merkbaar in de omzet. In 2020 vervolgen we de koers om de groei verder door te zetten.

Assortiment

We verkopen in de museumwinkel voor ieder wat wils, en alles heeft een link met de collectie en de verhalen die we in het museum vertellen. Zo vormt de winkel een sterke schakel in de visitor experience. Kinderen kunnen in de winkel boxen kopen waarmee ze onderwerpen die ze in het museum tegen zijn gekomen verder kunnen ontdekken. Er zijn voldoende inhoudelijke boeken, maar ook verrassende invalshoeken op de thematiek in de vorm van gadgets. We hebben ook een uniek assortiment in de vorm van hoge kwaliteit anatomische modellen en wetenschappelijk antiek. Ook ontwikkelen we steeds meer eigen producten, de Brug van da Vinci en de replica van een Leeuwenhoek microscoop zijn daar mooie voorbeelden van. Op deze artikelen zit vaak een grote marge dus ons doel is om deze productgroep verder te ontwikkelen.

Wetenschap



De microscoop door Antoni van Leeuwenhoek is geselecteerd voor de Canon van Nederland omdat het een van de verhalen verbeeldt van het venster Christiaan Huygens.

Wetenschappelijk onderzoek

De conservatoren van Rijksmuseum Boerhaave verrichten naast hun inhoudelijke bijdragen aan onderwijs, tentoonstellingen en lezingen ook wetenschappelijk onderzoek. In een tiental publicaties en een vijftigtal voordrachten hebben de conservatoren over de collectie en hun onderzoek ernaar publiek gemaakt. Extra aandacht was er voor inclusiviteit in de tentoonstelling, zoals aan de hand van presentaties op congressen. Maar ook de resultaten van de in huis georganiseerde internationale workshop 'Race in Museums' in samenwerking met de Vrije Universiteit, gebruiken we om de tentoonstelling van meerdere gezichtspunten te voorzien.

Onderzoek en begeleiding

Conservatoren waren nauw betrokken bij uiteenlopende projectaanvragen en onderzoeksprojecten. Het museum nam deel aan de aanvraag van het project 'Partners for Health: Bridging Disciplines and Diversifying Decision-making through the Health Humanities', als onderdeel van de Nationale WetenschapsAgenda onder leiding van hoofdaanvrager Prof. Manon Parry. De conservatoren begeleidden diverse onderzoeken zoals een doctoraal onderzoek van Jacob Fuchs van HfBK Dresden over 'manufacturing technology and conservation of vascular injection preparation from the 18th and 19th century' en een doctoraalscriptie over de geschiedenis van kernfusie in Nederland. In een eigen onderzoek werkte het museum samen met Chinese onderzoekers via de Universiteit Leiden en Naturalis Biodiversity Center naar de inhoud van de De Bosch simpliciakast uit de eigen collectie.



Correspondentie en preparaten van Van Leeuwenhoek

De preparaten van Antoni van Leeuwenhoek



Oogzenuw van een koe gefotografeerd middels photo stacking om het scherpst mogelijke beeld te krijgen. Foto Wim van Egmond.

Het hoogtepunt qua onderzoek was een Europees project waarin Rijksmuseum Boerhaave samenwerkte met de Arts and Humanities Research Council van het Verenigd Koninkrijk, de Royal Society, de Universiteit van Cambridge en de Bibliotheca Hertziana – Max Planck Institute for Art History.

Van Leeuwenhoek correspondeerde tussen 1670 en 1720 met wetenschappers van de Royal Society en stuurde als bewijs diverse preparaten mee. Deze preparaten zijn de oudst bewaard gebleven voorwerpen die ooit door een microscoop zijn gezien. Keith Moore, bibliothecaris van de Royal Society, bracht

voor het bijzondere project de preparaten voor het eerst terug naar Nederland. In het atelier van Rijksmuseum Boerhaave heeft de bekende microfotograaf Wim van Egmond de modernste digitale technieken ingezet om te laten zien wat Van Leeuwenhoek destijds zag. Hij heeft ieder preparaat gefotografeerd door de lens van een originele Van Leeuwenhoek microscoop uit de collectie van het museum. Behalve foto's heeft Van Egmond ook filmbeelden gemaakt die de preparaten stukje voor stukje 'afspeuren' - zoals Van Leeuwenhoek zelf ook de wonderen van de microwereld aan zich voorbij moet hebben zien trekken. Door de opnames te vergelijken met de brieven die Van Leeuwenhoek aan de Royal Society schreef, hoopt het team internationale experts een beter inzicht te krijgen in Van Leeuwenhoeks baanbrekende waarnemingen en zijn gebruik van kunstenaars om de microscoopbeelden vast te leggen.

De resultaten van het onderzoek zullen met het brede publiek worden gedeeld in een tentoonstelling ter gelegenheid van het 300-ste sterfjaar van Van Leeuwenhoek in 2023.

Van Leeuwenhoek in de media

Het internationale onderzoek naar de lenzen van Antoni van Leeuwenhoek leidde ook tot de nodige aandacht in de media. Onder de noemer van beeld van de week, besteedde NRC Handelsblad aandacht in de wetenschapsbijlage onder de titel 'Modern meekijken met Antoni van Leeuwenhoek'.

Ook in de nachtelijke uitzending van Focus (NPO Radio 1) van 18 april 2019 stond Van Leeuwenhoek centraal. Focus is hét wetenschaps- en geschiedenisprogramma waar gasten echt de ruimte krijgen om hun verhaal te vertellen. Luisteraars werden meegevoerd in de bijzondere observaties. Van Leeuwenhoek zag dingen die niemand nog voor hem ooit had gezien. Hij gebruikte tekeningen om mensen deze waarnemingen uit te leggen. Door de hele geschiedenis van de wetenschap maakten wetenschappers gebruik van beelden om hun ontdekkingen uit te leggen aan andere mensen.

Verzamelbeleid

Ter voorbereiding op een vernieuwd collectieplan met daarin ook het verzamelbeleid, hebben de conservatoren, met de visie 'Podium voor de toekomst' in gedachten, gekeken naar de opbouw van de collectie. Het bleek dat met name de laatste 40 jaar weinig vertegenwoordigd zijn. Daarnaast vinden we het belangrijk dat we voeling houden met de huidige stand van zaken op zowel medisch als natuurwetenschappelijk gebied. Om hier beter op in te spelen heeft er een herschikking van de aandachtsgebieden van de conservatoren plaatsgevonden. Het nieuwe aandachtsgebied 'actueel verzamelen', is gericht op de recente ontwikkelingen van beide verzamelgebieden.

Aanwinsten

Dit jaar verrijkte het museum zijn collectie met een aantal robotica stukken vanaf de beginperiode eind jaren zestig tot moderne insectenrobots. Van een heel andere orde is de aanwinst van twee brieven van een tijdgenoot en medemicroscopist van Antoni van Leeuwenhoek, Antonius de Heide.



Peter Debye

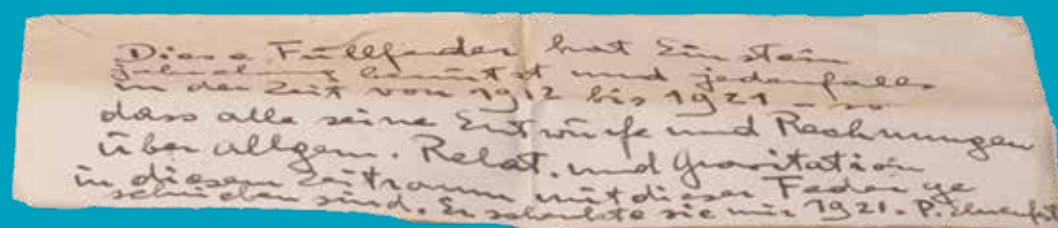
Het museum heeft een persoonlijke schenking ontvangen met archiefstukken die te maken hebben met Nobelprijswinnaar Peter Debye. Het erfgoed van Peter Debye werpt licht op de weg die hij als jonge scholier en student aflegde. Dankzij deze schenking kan Rijksmuseum Boerhaave een bijna compleet overzicht tonen van alle Nederlandse Nobelprijswinnaars tot nu toe. De schenking gaf aanleiding tot een kleine opstelling in themazaal 'Grote Vragen' in de maanden februari t/m mei 2019.

Herman Boerhaave

Heel verheugd waren we met twee langdurige bruiklenen van het Rijksmuseum en Museum De Lakenhal die we ook na de tentoonstelling een plek in onze opstelling gaan geven. Het betreft hier het Familieportret van Boerhaave (1720-1725) door Aert de Gelder (1645 - 1727), de laatste leerling van Rembrandt van Rijn en het schaalmodel van het herdenkingsmonument van Herman Boerhaave, ontworpen door Frans Hemsterhuis en in 1762 vervaardigd door Antony Wapperon.

In totaal groeide de collectie met 120 boeken, separaten, archieven en objecten.

Informatie & Registratie



Vulpen van Einstein

Zichtbaarheid

Op het gebied van het fotograferen van de collectie zijn dit jaar grote stappen gezet. Bijna 5.000 foto's en 3.000 objecten zijn gefotografeerd, beschreven en toegevoegd aan de collectiewebsite. Daar is de collectie van Rijksmuseum Boerhaave in zijn geheel digitaal te bekijken. Hierdoor krijgt het museum veel bruikleenaanvragen uit binnen- en buitenland. Afgelopen jaar betrof het bijna 700 bruiklenen, waarvan een derde langdurig.

Om de collectie nog beter zichtbaar te maken, werkt Rijksmuseum Boerhaave samen met NEMO Science Museum, Teylers Museum en het Universiteitsmuseum Utrecht. Het doel is een nationaal wetenschapshistorisch digitaal platform te realiseren, waarbij de afzonderlijke collecties samengevoegd worden. Hierdoor maken we de samenhang van de verschillende gebieden en objecten beter inzichtelijk.

Ook de bibliotheek en het ontvangen van bezoekers in de leeszaal maken deel uit van de werkzaamheden van de collega's van Informatie & Registratie. De bibliotheek en leeszaal zijn ondergebracht in het depot aan de Raamsteeg.

Registratiegraad

De collectie van het museum is op 31 december 2019 nagenoeg geheel geregistreerd. Aan de registratie van de in de afgelopen jaren verworven bedrijfscollecties en archieven wordt doorlopend gewerkt. Met name in de registratie van foto's is veel vooruitgang geboekt. De kwaliteit van de registratie van de collectie is uitstekend.



Restauratie & Collectiebeheer



Gerestaureerde wasmoulage met pestpustel uit ca. 1900.

Protocol

Dit jaar heeft het museum een aantal protocollen voor o.a. bruikleenverkeer, gevaarlijke stoffen en standplaatscontrole voltooid. Aan de hand van die protocollen is bijvoorbeeld gestart met het labelen van objecten die gevaarlijk kunnen zijn en die zonnodig op een veiliger manier op te bergen. Voor dit traject heeft het museum een tijdelijke medewerker ingezet.

Veiligheidsplan

Het CHV (collectiehulpverleningsplan) vroeg na de herinrichting en verbouwing om een herziening. In 2019 zijn voor alle locaties risico inventarisaties gedaan. Het concept wordt geëffectueerd in 2020.

Restauratie

In de aanloop naar de tentoonstelling in 2020 over epidemieën moesten de wasmoules worden gerestaureerd. Na een verkennend onderzoek besloot de afdeling tot een externe restauratie door expert Johanna Lang, specialist in kunst- en cultuur erfgoed in was, uit München, Duitsland. Voor een deel van de restauratie werd een fondsbijdrage gevonden.

Werkplaats

De microscoop van Van Leeuwenhoek en de schaalmodellen van de Brug van Da Vinci - producten uit de museumwinkel - komen uit het eigen restauratie atelier. Het vakmanschap van de restauratoren en de outillage in de werkplaats vormen er de basis van.

Beheer

Een grote calamiteit, een leidingbreuk in het klimaatsysteem van het depot, zorgde voor een grote inspanning van de medewerkers. In korte tijd is een gehele verdieping ontruimd. Er was gelukkig geen noemenswaardige schade aan de collectie. De oorzaak is inmiddels verholpen en de waterdetectie verbeterd. In 2020 zal met behulp van het standplaats controleprotocol alles weer op zijn juiste plaats teruggezet worden.

Development & Stakeholders

Rijksmuseum Boerhaave verheugt zich in de steun van een breed palet aan partners. De vaste presentatie van het museum werd breed omarmd, maar ook afzonderlijke tentoonstellingsprojecten en onderwijsprogramma's gericht op talentontwikkeling konden op de steun van partners rekenen.

Samenwerken met instellingen en bedrijven is essentieel en getuigt van maatschappelijke verankering. Dit is in de afgelopen jaren terug te zien in de samenwerking tussen Rijksmuseum Boerhaave en het bedrijfsleven. In de aanloop naar de oprichting van een Team Development en een andere positionering binnen de organisatie per 2020 zijn de inspanningen gericht geweest op het bestendigen van meerjarige partnerschappen en het initiëren van nieuwe samenwerkingen.

Meerjarige samenwerking



Rijksmuseum Boerhaave geeft sinds de heropening in december 2017 invulling aan meerdere partnerships. Met de wetenschappelijke uitgeverij Brill is een vijfjarige samenwerking opgezet. Brill is de oudste uitgeverij van Nederland en opgezet rond de Universiteit Leiden. Meerdere historische wetenschappelijke uitgaven van Brill bevinden zich in de collectie en de presentatie van het museum.

We bundelen in de samenwerking met Shell onze krachten om samen de toekomstige generatie ontdekkers te enthousiasmeren voor wetenschap en techniekonderwijs, en om kinderen van het basisonderwijs uit 'ontwikkelwijken' met gratis busvervoer naar het museum te brengen.

In de samenwerking met CHDR, een speler van formaat op het gebied van de toepassing van biomedische vindingen, draait het om de kennis om betere behandelingen voor ziekten mogelijk te maken. De steun van Galapagos stelde ons in de gelegenheid om de geschiedenis van de farmacie en de ontwikkeling van innovatieve medicijnen in een samenhangend, eigentijds geheel te presenteren.

Daarnaast zijn er meerjarige samenwerkingen met de innovatieve bedrijven en kennisinstututen Sanquin, Wetsus, TU Delft, Leyden Jar, Cosine en Philips.



Partners bij de tentoonstellingen

Stieltjesfonds

De educatieve familietentoonstelling 'Spelen met wiskunde' is ondersteund door de Stichting Thomas Stieltjes.

stieltjesfonds

Merck

Farmaceut Merck is partner van de tentoonstelling 'Op recept, 350 jaar medicijnen'. In deze tentoonstelling ontdekt de bezoeker de geschiedenis van vier eeuwen medicijnontwikkeling.



Mondriaanfonds

Het Mondriaan Fonds steunde de totstandkoming van de tentoonstelling 'Kosmos: Kunst & Kennis'.



Universiteit Leiden

De tentoonstelling 'Herman Boerhaave en de Gouden Eeuw van de wetenschap' kwam tot stand dankzij een bijdrage van de Universiteit Leiden.



Partners bij educatieve programmering

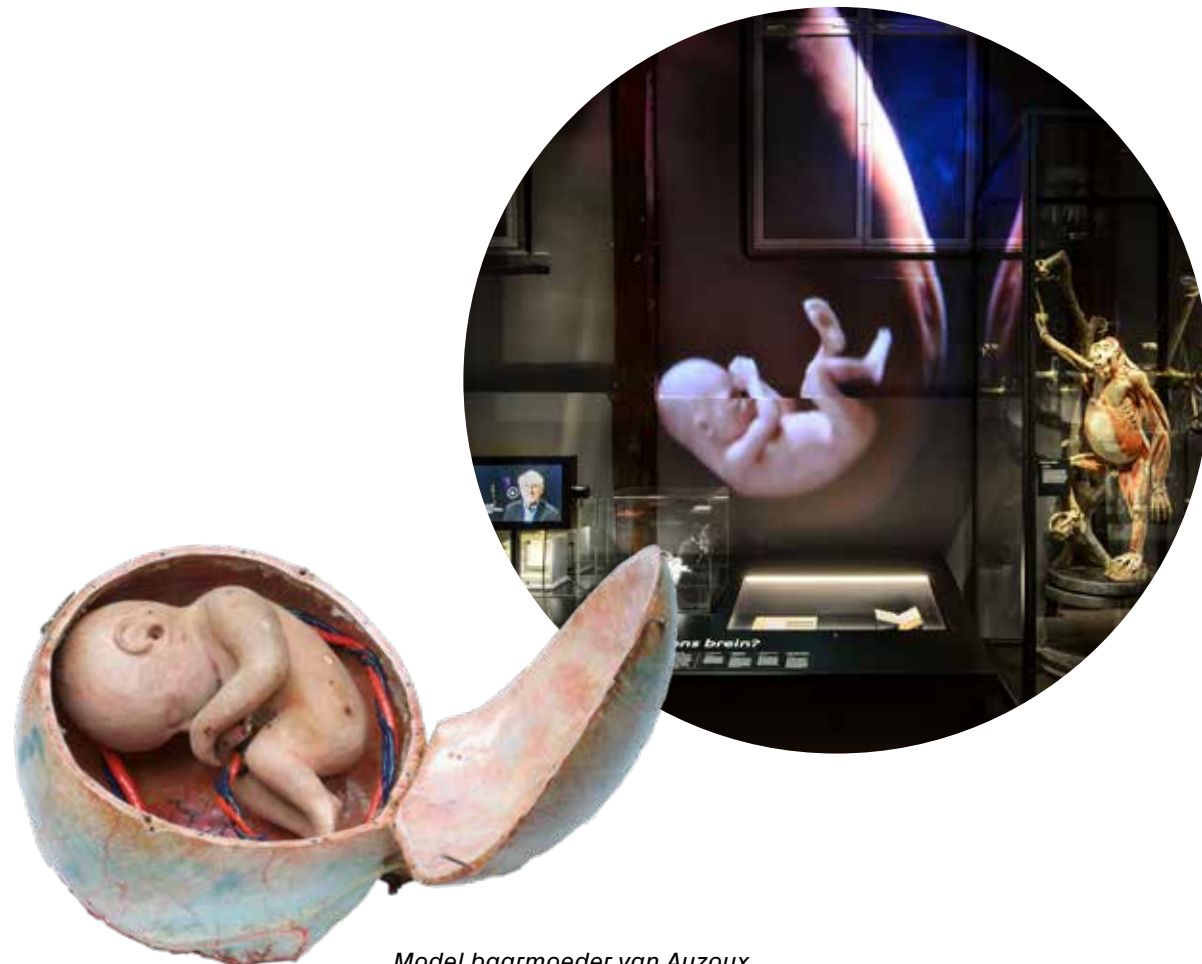
Stichting Zorg en Zekerheid

Stichting Zorg en Zekerheid en Rijksmuseum Boerhaave hebben een driejarige samenwerkingsovereenkomst die zich richt op gezondheid. Rijksmuseum Boerhaave biedt alle groepen 7 en 8 van de basisscholen in het werkgebied van Zorg en Zekerheid een gratis begeleide museumles 'Gezondheid & Ziekte'.



Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, het RIVM

Na eerdere steun bij de doorontwikkeling van onderwijsprogramma's over antibioticaresistentie kregen we ditmaal steun van het RIVM bij de ontwikkeling van een onderwijsprogramma voor het voortgezet onderwijs over biotechniek.



Model baarmoeder van Auzoux

“Niet alle kinderen kunnen of willen met hun ouders naar een museum. Hopelijk stimuleren we hen met ons bezoek om later nog eens met hun ouders te gaan.” – Leerkracht groep 8



Organisatie



De simpliciakast van het Haags apothekersgilde is geselecteerd voor de Canon van Nederland omdat het een van de verhalen verbeeldt van het venster De VOC.

De missie

Vanuit onze passie voor wetenschap laten we iedereen ontdekken dat wetenschap van onschatbare waarde is voor het dagelijks leven. Dat doen we door:

- de persoonlijke verhalen van de wetenschappers achter de belangrijkste ontdekkingen en uitvindingen te verbinden met onze unieke collectie;
- Mensen te inspireren om een mening te vormen over brandende actuele en toekomstige wetenschappelijke kwesties;
- Nieuwe generaties aan te moedigen hun talenten te ontwikkelen.

Onze visie

In een samenleving waarin wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen steeds sneller gaan, zien wij het als onze opdracht om mensen hierbij te betrekken en te laten zien waar deze ontwikkelingen vandaan komen. Zo ontstaat er meer begrip van wetenschap en de bijzondere prestaties van onderzoek en innovatie.

Code Culturele Diversiteit

Door de identificatie van de drie doelgroepen i.s.m. Motivaction (verdiepingszoekers / 50+; ontspanningszoekers / families; inspiratiezoekers / jongvolwassenen) richt Rijksmuseum Boerhaave zich op een diverser en breder publiek. Ook de programmering sluit aan op een diverser publiek.

Om de toegankelijkheid voor buitenlandse bezoekers en expats laagdrempeliger te maken, heeft het museum besloten de hoofdteksten en bijschriften in de vaste presentatie ook tweetalig te maken (voorheen was de Engelse vertaling beschikbaar via een iPad). De herteksting is in 2018 voorbereid, en in de eerste maanden van 2019 uitgevoerd. Hierbij was er tevens aandacht voor 'betwiste woorden', zoals beschreven in de publicatie 'Woorden doen ertoe' van het Nationaal Museum van Wereldculturen. Met deze input is de totale grafische laag van de vaste opstelling opnieuw ontworpen en uitgevoerd.

Daarnaast heeft Rijksmuseum Boerhaave het partnerschap met de WeekendSchool van JES Rijnland voortgezet. Dit is een programma voor talentvolle kinderen met een multiculturele achtergrond, die 30 zondagen per jaar een aanvullend onderwijsprogramma volgen in het museum. De kinderen krijgen een vriendenpas van het museum, zodat zij ook gratis met hun ouders kunnen terugkomen. Zo maakt Rijksmuseum Boerhaave werk van inclusiviteit: het verbreden van de herkomst van onze bezoekers.

Governance

Bij de uitvoering van de activiteiten past Rijksmuseum Boerhaave de principes uit de *Governance Code Cultuur toe* (2019).

Het museum heeft zich verbonden aan de Ethische Code voor Musea van de ICOM.

Voor wat betreft de externe inkomsten van (bedrijfs)partners houdt het museum zich aan artikel 1.10 van de Ethische Code, waarin staat: "Ongeacht de bron van inkomsten houden musea controle over de inhoud en integriteit van programma's, tentoonstellingen en activiteiten."

Rijksmuseum Boerhaave is een algemeen nut beogende instelling (ANBI) en publiceert de daarvoor vereiste gegevens op de eigen website. De werknemers van het museum vallen onder de Museum CAO.

Personeel

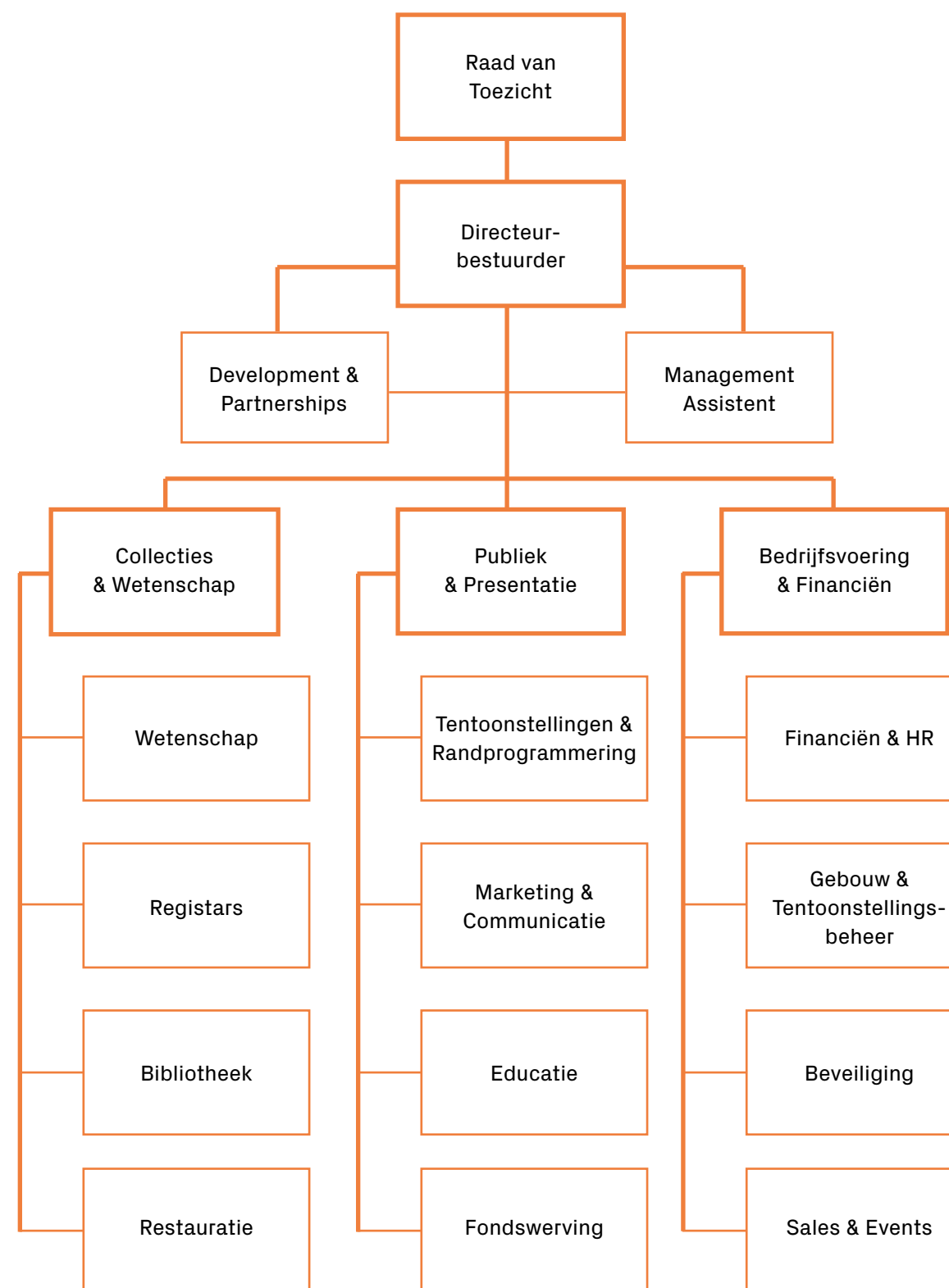
Directie/Bestuur:

Ir. R.H. (Amito) Haarhuis, MSc/MEd

Raad van Toezicht:

- Prof. Dr. A.H.G. (Alexander) Rinnooy Kan (voorzitter, portefeuille aanspreekpunt directeur)
- Mw. Dr. E.S. (Els) van Eijk van Heslinga (vice-voorzitter, afgetreden 20-09-2019)
- Ir. R. (Rein) Willems (portefeuille financiën/ audit)
- Prof. Dr. I. (Ionica) Smeets (lid, portefeuille wetenschapscommunicatie)
- Dr. W. (Willem) Bijleveld (lid, portefeuille museale veld),
- Prof. Dr. P.C.W. (Pancras) Hogendoorn (lid, afgetreden 20-09-2019)
- Prof. Dr. C.L. (Christine) Mummery (lid, portefeuille academische wereld)

Organogram



Bedrijfsvoering & Financiën



Rijksmuseum Boerhaave aan de Lange Sint Agnietenstraat en het depot aan de Raamsteeg in Leiden.

Beheer en Huisvesting

Per 1 januari 2017 is de verantwoordelijkheid voor het onderhoud van museale gebouwen voor een aantal musea van het Rijksvastgoedbedrijf naar de musea verlegd. Rijksmuseum Boerhaave heeft er voor gekozen het onderhoud en de instandhoudingsinvesteringen voor het museumgebouw en het depot in Alphen aan de Rijn in eigen hand te nemen. Voor het depot aan de Raamsteeg, dat we delen met het Rijksmuseum van Oudheden en een klein aantal andere huurders, blijven wij gebruik maken van de diensten van het Rijksvastgoedbedrijf.

Administratie en Financiën

In het kader van de vereisten van de Arbo-wetgeving zijn de arbeidsomstandigheden van het personeel beoordeeld en een Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) gemaakt. Ook heeft het museum eerder geconstateerde verbeterpunten ter hand genomen.



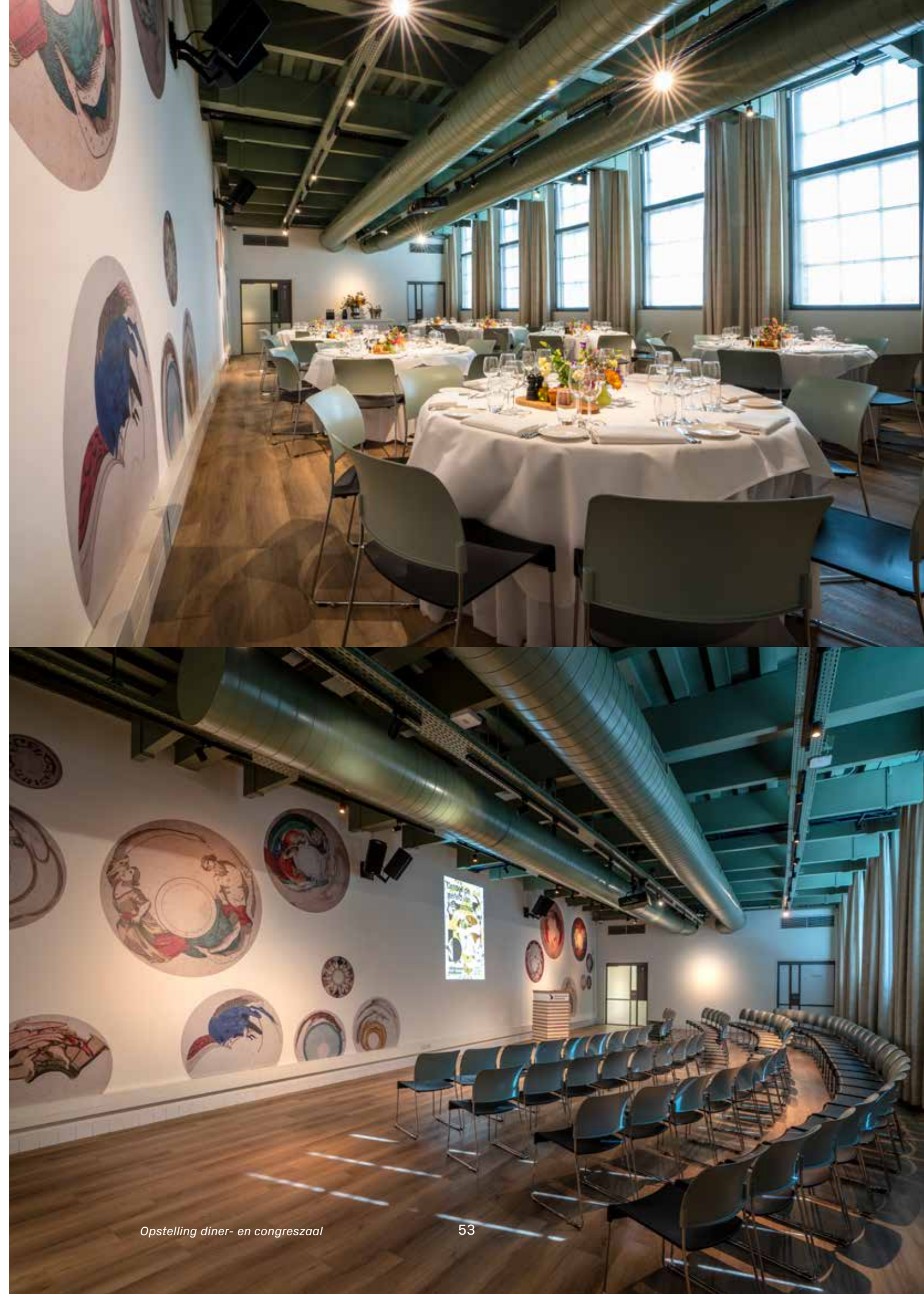
Exploitatieresultaat en financiële positie

Wat betreft de financiën is het museum erin geslaagd het financieel resultaat over 2019 boven de begroting te laten uitkomen en met een positief saldo af te sluiten. Bij het opstellen van de jaarrekening van Rijksmuseum Boerhaave zijn de regels, zoals opgenomen in het 'Handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen subsidieperiode 2017-2020', in acht genomen.

De financiële positie van Rijksmuseum Boerhaave is gezond. Rijksmuseum Boerhaave sluit 2019 af met een positief saldo van € 324.522 waarvan € 125.000 wordt gereserveerd voor de toekomstige vernieuwing van het museum; het restant van € 199.522 wordt toegevoegd aan de algemene reserves. Ten tijde van het schrijven van de jaarrekening hebben we te maken met de onzekerheid omtrent de corona crisis. Hiermee rekening houdend heeft het bestuur besloten om de algemene reserve te versterken. Daarmee heeft het museum per 31 december 2019 een algemene reserve van € 672.493, hetgeen een solvabiliteit van 42 procent geeft (algemene reserve gedeeld door het balanstotaal exclusief de bestemmingsreserves, vooruit ontvangen projectsubsidies en de lang- en kortlopende schulden uit hoofde van de verbouwing en herinrichting). Uiteraard zijn het beleid en de interne controlemaatregelen van Rijksmuseum Boerhaave erop gericht tegenvallers te voorkomen. De belangrijkste strategie om tegenvallende inkomsten op te vangen, is door diversificatie van de inkomstenbronnen. Gezien de wijze van financieren is de liquiditeitspositie van Rijksmuseum Boerhaave per 31 december 2019 toereikend. Het museum maakt geen gebruik van derivaten en/of andere financiële instrumenten ter afdekking van financiële (rente) risico's.

Eigen inkomsten

De 'eigen inkomsten' van Rijksmuseum Boerhaave liggen duurzaam op niveau. In 2019 is de norm van 19,5 procent van de structurele rijksbijdrage met 32,8 procent ruimschoots gehaald. Deze inkomsten waren in 2019 voor 17,5% bezoekers-gerelateerd; voor 8,4% bestonden ze uit inkomsten van het museumcafé, de museumwinkel en evenementen; 5,9% betrof sponsorinkomsten; 1,0% waren collectie-gerelateerde en overige inkomsten. Rijksmuseum Boerhaave heeft bij de herinrichting ook geïnvesteerd in een nieuwe horecavoorziening, museumwinkel en faciliteiten voor catering van evenementen.



Financiën

Balans per 31 december 2019 van Rijksmuseum Boerhaave

ACTIVA	2019		2018	
	€	€	€	€
Vaste activa				
Materiële vaste activa		6.464.884		7.410.963
Viottende activa				
Vorraden		13.979		19.085
Vorderingen				
- Debiteuren	74.103		168.396	
- Belastingen	151.992		86.305	
- Overige vorderingen en overlopende activa	230.773		221.931	
Liquide middelen		456.868		476.632
		2.114.982		1.693.119
		2.585.829		2.188.836
Totaal activa		9.050.713		9.599.799

PASSIVA	2019		2018	
	€	€	€	€
Eigen vermogen				
Algemene reserve	672.493		472.971	
Bestemmingsfonds OCW	-		2.296	
Bestemmingsreserves	1.733.004		2.146.387	
		2.405.497		2.621.654
Voorzieningen		29.934		28.215
Langlopende schulden		5.664.777		5.592.094
Kortlopende schulden				
Vooruit ontvangen projectsubsidies	22.733		340.000	
Schulden aan leveranciers	241.838		232.703	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	98.893		105.025	
Overige schulden en overlopende passiva	587.041		680.108	
		950.505		1.357.836
Totaal passiva		9.050.713		9.599.799

Exploitatierkening

Categoriale exploitatierkening over 2019 van Rijksmuseum Boerhaave

	WERKELIJK 2019	BEGROTING 2019	WERKELIJK 2018
BATEN	€	€	€
Opbrengsten			
Directe opbrengsten:			
- Publieksinkomsten	923.228	900.509	940.554
- Overige inkomsten	234.796	185.136	65.784
Indirecte opbrengsten	71.746	61.100	81.811
Totaal Opbrengsten	1.229.770	1.146.745	1.088.149
Subsidies / Bijdragen			
Structurele subsidie Ministerie van OCW:			
- Erfgoedwet, collectiebeheer	1.200.468	1.181.874	1.166.874
- Culturele basisinfrastructuur	2.134.677	2.104.939	2.074.939
- Erfgoedwet, huisvesting	1.366.704	1.356.290	1.336.290
Incidentele subsidie Ministerie van OCW	636.733	249.254	147.665
Overige incidentele publieke subsidies	72.120	-	121.654
Bijdragen uit private middelen:			
- particulieren incl. vriendenstichting	149.900	177.400	185.749
- bedrijven	146.769	140.000	172.944
- private fondsen	29.444	75.000	193.000
- goede doelenloterijen	95	-	95
Totaal Subsidies / Bijdragen	5.736.910	5.284.757	5.399.210
Totale Baten	6.966.680	6.431.502	6.487.359

	WERKELIJK 2019	BEGROTING 2019	WERKELIJK 2018
LASTEN	€	€	€
Salarislasten	2.818.747	2.908.257	2.710.056
Afschrijvingen	1.016.937	997.981	1.103.387
Huisvestingslasten	1.691.785	1.565.346	1.554.190
Aankopen	155.790	162.400	146.930
Overige lasten	1.499.845	1.428.302	1.440.816
Exploitatie lasten	7.183.104	7.062.286	6.955.379
Exploitatieresultaat	-/- 216.424	-/- 630.784	-/- 468.020
Af: bestemd voor toekomstige dekking van investeringen	-/- 80.137	-/- 41.667	-/- 338.600
Bij: besteding bestemmingsfonds OCW	2.296	-	180.273
Bij: dekking via in het verleden gevormde fondsen	618.520	672.451	683.339
Bij: saldo rentebaten en -lasten	267	-	686
Resultaat na toerekening bestemmingsreserves	324.522	-	57.678

Colofon

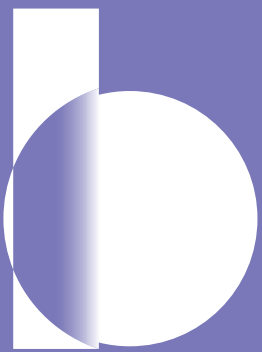
Redactie: Annelore Scholten, Rijksmuseum Boerhaave
Beeldredactie: Vera Weterings, Rijksmuseum Boerhaave
Ontwerp: Karlijne Brand, Studio BrandendZant
Fotoverantwoording: Mike Bink

Rijksmuseum Boerhaave
Lange Sint Agnietenstraat 10
2312 WC Leiden

Postbus / P.O. Box 11280
2301 EG Leiden The Netherlands

Tel. 071 7519999
www.rijksmuseumboerhaave.nl





rijksmuseum
boerhaave